

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2. gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 25. marca 1874.

Obseg: Lugaste soli (kali) dobro gnojilo. — Koruza Stražimirka. — Drugi veliki govor grofa Hohenwarta in posnetki drugih govorov. — Spominina deželni zbor Kranjski. (Dal.) — Moj pès. (Dalje.) — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Lugaste soli (kali) dobro gnojilo.

„Novice“ so unidan na hvalo umetnega gnoja podučen sestavek prinesle in omenile zdatne gnojilne moči tudi lugastih soli.

Z unim podukom vjema se ponudba družbe „Kalusz“, *) katera svoj sedež ima na Dunaji in prodaja posebno napravljene lugaste soli za gnojenje.

O tem kali-gnoji piše med drugim tako-le:

Sploh je znano, da hlevski (živinski) gnoj na polji tem bolj zaleže, čem več gnilca (Stickstoff) in fosforne kisline v sebi ima. To se doseže, če se lugastih soli na gnoj v hlevu in na gnojišče poredoma potresa. Dobiček je velik za kmetijstvo, stroški pa ne veliki.

Kaj pa delajo kali-soli v gnoji?

1. Žvepleno-kisla magnezija, ki je v kali-soléh, veže v gnoji amonijak tako, da iz njega izpuhteti ne more, kakor gips, ki se je dozda najbolj za ta namen rabil. Ker pa se imenovana magnezija lože razkroji, zato hitreje deluje na polji; vrh tega ne zadržuje samo amonijak v gnoji, temuč tudi v gnojnici obilo nabrano fosforno kislino.

2. Po gnoji v hlevu potresene kali-soli zabranujejo ne samo tega, da amonijak ne more izpuhteti iz gnoja, ampak tudi to moč imajo, da gnoj se potem ne zgreje tako hitro in tako hitro ne vrè. Na gnojišču pa se tako potreseni gnoj ne posuši tako hitro, kakor če je gnojišče z gipsom potreseno ali pa celó ne.

3. Ker se amonijak zadržuje v gnoji, da izpuhteti ne more, in gnoj tudi tako hudo ne vrè, zato zrak v hlevu ni tako oster, hlev ne smrdi tako, zrak je čistejši in bolj zdrav; s tem pa se odvrnejo marsikateri bolezní živini.

Najcenejša kali-gnojila in jako rodovitna sta: surov žvepleno-kisli kali (rohes schwefelsaures Kali) in pa surova žveplokisla kalimagnezija (rohe schwefelsaure Kalimagnesia); uni veljá 1 gold., ta 1 gold. 40 kr. colni cent.

Kako pa se rabijo ta kali-gnojila?

Mnogoletne skušnje na velikih posestvih in natančne preiskave so učile, da na dan in za eno veliko živino zadostuje $\frac{1}{2}$ ali $\frac{2}{3}$ funta gori imenovane kalimagnezije, da se doseže gori hvaljeni namen. — Kar potrebuje ena velika živina, to zadostuje za 8 do 10

repov drobnice. Celo leto se potrebuje tedaj 180 do 240 funtov.

Poprek se od enega velikega goveda dobí leto in dan 170 do 180 centov gnoja, to je, 5 velicih vozov, in ker ta gnoj zadostuje, dobro pognojiti $\frac{1}{2}$ orala, se po takem s primešanim kali-gnojem 60—80 funtov kalija prinese na 1 oral njive, kateri v zemlji večidel ostane za krompir, repo, peso, turšico, sočivje in druge kupčijske rastline, katere kalija najbolj potrebujejo.

Če na enem oralu zemlje prideláš sladkorne pese, vedi, da s tem pridelkom po perji in koreniki zemlji vzameš kakih 170 funtov kalija; navadna repa ga še vzame več, celó 220 funtov, krompir 135 do 150 funtov, lan 165 funtov, fižol 140 funtov. Ker pa vendar nekolikošen del teh pridelkov kot perje ostane polji ali kot klaja gospodarju in se po takem vendar zmirom nekoliko kalija povrača njivi, tedaj bode zadostovala gori imenovana merica kalija, da se njiva zmirom pri polni moči in rodovitnosti ohrani. V vseh kmetijah, kjer nimajo živinskega gnoja zadosti, mora se mu dodati kali-soli.

Te soli naj se pa po gnoji celega hleva enakomerno potresejo, v ovčjih hlevih pa tako, da, ko se te soli potresejo, se brž nova stelja nastelje po njih, sicer ovce poližejo sol.

Nekateri se bojijo, da raztresanje soli po hlevih jih naredí vlažne (mokre); drugi pravijo, da sol škoduje parkljem.

Gori omenjena družba pa trdi, da se ni bati ne tega, ne unega.

Gnoju dodajati lugastih soli, ni še tako navadno, da bi mogli gospodarjem našim reči: začnite vsi tako; to pa je dokazano, da imenovane soli močno pospešujejo rodovitnost zemlje. Ker pa ta gnojila niso tako dober kup, kakor fabrika pravi, bi svetovali bolj premožnim gospodarjem, ki imajo 2 ali 3 hleve, poskusiti to gnojilo tako, da skušnje naredijo v enem hlevu s tem gnojem in ž njim pognojijo en kos njiv, drugi kos pa z navadnim gnojem; na te njive naj sejejo ali sadijo ista semena, in po prvih pridelkih zopet druga, povsod enaka, in po vsem tem naj preračunijo pridelke:

Gospodarske skušnje.

* Koruzo zgodnjo, rodovitno in težjo od navadne Hrvaške ponuja za seme posestnik Dragotin Stražimir na doljni Zelini na Hrvaškem. Krstil jo je po sebi koruzo Stražimirko. V „Obzoru“ piše, da 4 leta pred

*) Kalibergbau- und Salinenbetriebs-Gesellschaft „Kalusz“ in Wien, Hegelgasse Nr. 17.

razstavo Zagrebško je začel bastardirati zgodnjo Amerikansko „šesttedensko“ imenovano z domačo, in posrečila se mu je ta skušnja tako, da je izredil koruzo, za katero je dobil v razstavi Zagrebški sreberno medaljo, lani v Dunajski pa tudi medaljo. On pravi, da dozori od 14. do 20. septembra (kimovca), da vagan vaga od 85 do 88 funtov in da na oralu je pridela 29 do 30 vagonov čistega zrna. Kdor želi semena, naj se obrne do semenarskega trgovca g. Anišiča v Zagreb, ki vagan prodaja po 7 gold. — Tako piše g. Stražimir. Ali je „Stražimirka“ res kaj posebnega, in to posebno memo naše Ribniške, že dolgo vdomačene, ali ta posebnost bastardu ostane in se ponaša tudi drugje v vsem takem, to je treba po skušnjah zvedeti.

Znanstvene stvari.

Slovenske Matice

IX. občni zbor 4. marca 1874. leta.

Ob 8. uri bila je maša v stolni cerkvi, katero so služili preč. korar gosp. Fr. Kramar.

Ob treh popoldne se je pričel v čitalnični dvorani občni zbor pod vodstvom prvosednika dr. Coste. Pričujoči so bili gospodje odborniki Ljubljanski: dr. Jan. Bleiweis, Jeran Luka, Marn Jožef, Pleteršnik Maks., dr. Poklukar J., Souvan France, Tušek Ivan, Vavrů Ivan, Vilhar Ivan, dr. Vončina Leon, dr. Zupanec Jer., Žakelj Miroslav. Zbralo se je bilo nad 70 družbenikov Ljubljanskih in vnanjih. Mnogo družih je poslalo volilne liste, katerih se je naštelo 647.

Dr. E. H. Costa prične skupščino z ogovorom, v katerem pozdravi zbrane društvenike in še posebno one, ki so prišli od daleč; potem se opraviči o tem, da ni sklical 9. občnega zbora 1873. leta, ter pové, zakaj da tako pozno. Reče, da so bile zavire tako silne, da jim ni bilo mogoče v okom priti. Zadržki so bili sledeči: 1. Smrt tajnika prof. Lésarja. Po smrti njegovi trebalo je tudi v red spraviti zaostaline mesecev avgusta, septembra in oktobra. 2. Politične borbe lanskega leta; dasiravno Matica sama ni bila prizadeta po njih, so vendar vsacega Matičarja prijela bolj ali manj tako, da je bil zaviran v mirnem književnem delu. 3. Knjige za 1873. leto se niso mogle o pravem času razposlati, ker so se jako počasi tiskale v tiskarni, preobloženi z drugimi silnimi deli.

To so — pravi — poglobitni vzroki, da sem mogel še le danes storiti to, kar bi bil po pravilih moral storiti lani. O tej zakasnitvi me tolaži posebno to, da društveniki ne trpé nikakoršne škode zaradi tega, če dobé knjige nekoliko pozneje kakor navadno.

Potem omeni, da je 4. februarja t. l. preteklo prvo desetletje Matice slovenske, ter razdeli med pričujoče društvenike tiskano poročilo o tem, kaj je Matica dovršila preteklih teh 10 let. *) — Dalje se prvosednik spominja Matičarjev, od poslednjega občnega zbora umrlih, zlasti dveh, namreč neutrudljivega Matičnega tajnika prof. Lésarja in blagega narodnjaka barona Antona Cojza. Dokler bo Matica — pravi — gotovo bo Lésar v spominu ostal Slovincem.

Potem prvosednik v imenu društva izreka hvalo vsem tistim, ki so sodelovali pri Matici, posebno prof. J. Tušku, da je zamudna tajniška dela prevzel za celó malo plačilo 250 gold.; — knjižničarju gosp. prof. Vavrů-u zavoljo velike marljivosti o vredovanju knjižnice in gosp. Ivanu Vilharju za veliki trud, ki ga ima z denarnimi zadevami Matičnimi. Poslednja dva

gospoda opravljata vse posle brezplačno, za kar jima še posebna hvala. Pa še enemu — reče — gré lepa naša hvala, in to gosp. prof. Pleteršniku, ki je bil prevzel korekturo knjige „Slovanstvo“.

Potem omeni prvosednik, da je bila Matica slovenska pri svetski razstavi na Dunaji, v katero je poslala svoja dela, odlikovana s pohvalnim pismom.

Konečno naznanja prvosednik, da mu je došlo danes pismo od gosp. prof. Majcigerja v Mariboru, v katerem bitko obžaluje, da na napisu knjige „Slovanstvo“ stoji „Spisali Janez Majciger, Maks Pleteršnik in Božidar Raić.“ Prof. Majciger piše, da je to pogrešek, ki se je zoper njegovo voljo in brez njegove krivde vrnil, ter pravi, da je on „Občni pregled Slovanstva“ le poslovenil po Riegerjevem českem „naučnem slovníku“. Prvosednik s tem popravlja nemili pogrešek ter dodá, da bo tudi po časnikih to razglasil ter tako zadostil zahtevi gosp. prof. Majcigerja. To veljá pa le o „Pregledu“; spis gosp. prof. Pleteršnika o Slovencih, Hrvatih in Srbih in spis gosp. Raića o Bulgarih ste izvirni deli. —

Končavši govor svoj o Matičnih zadevah dodaja predsednik še to, da Novomeška čitalnica prosi družbenike slovenske Matice, naj bi se obilno vdeležili posojila za zidanje „narodnega doma“ v Novem mestu, ki še ni dodelan, ter bo še mnogo denarja treba. Ker je podpredsednik Novomeške čitalnice g. Rozman sam v zboru pričujoč, je prosil družbenike, naj kar njemu dadó prineske za blago napravo, ki bode steber narodni stvari na Dolenskem. — Na to velí prvosednik tajniku brati poročilo o odborovem delovanju.

Praden tajnik začne brati, prosi deželni poslanec gosp. Tavčar besede ter reče: Gospod prvosednik je omenil in hvalo izrekel pridnim delalcem; izpustil je pa enega. Po smrti Tomanovi je dr. Costa sam največ se trudil na korist Matice slovenske. Njemu gre največa hvala; slava mu! (Zbor mu zakliče trikrat „Slava“!) (Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Iz obravnave cerkvenih postav

v zbornici poslancev.

Drugi veliki govor grofa Hohenwarta.

V zadnjem listu smo povedali, da je ministerstvo drugo cerkveno postavo zbornici poslancev izročilo v obravnavo. Ta postava namerava duhovnije z davkom obložiti za verski zaklad. Govorilo je več poslancev pravne stranke, al noben govor ni naredil tacega vtiska na ustavoversko kliko in ministre same, kakor govor Hohenwartov; priča temu je strašanski krič in vék v ustavoverskih Dunajskih časnikih. Hohenwart je v tem govoru dokazal krivico tega davka v principu in nemogočo pravično izpeljavo njegovo, zraven tega pa je, z malimi, a tehtnimi besedami visoko povzdignivši zastavo federalizma, odbijal pušiče in kole, s katerimi ga je centralistična stranka leta 1871 začela pobijati, ko je minister postal, in ga napada še dandanes isto tako, kakor je, na veliko sladčico ustavovercem, ga napadel sam ministerski predsednik knez Auersperg po prvem njegovem govoru v zbornici poslancev. Strastni govori treh ministrov zoper njega pričajo veliko veljavo njegovo. Hohenwart je med opozicijo prvak po talentu svojem, po skušnjah svojih, po izvrstni besedi svoji in ima — kakor je minister Lasser sam v zbornici očitno rekel — še veliko prihodnost za-se. Ta „poslanec iz Kranja“ (Abgeordneter

*) Popolno to poročilo so „Novice“ priobčile v zadnjem listu.